

ANI IIVANAINEN

ISÄ MEIDÄNKIN

Sateenkaari-ihmisten kohtaama hengellinen väkivalta

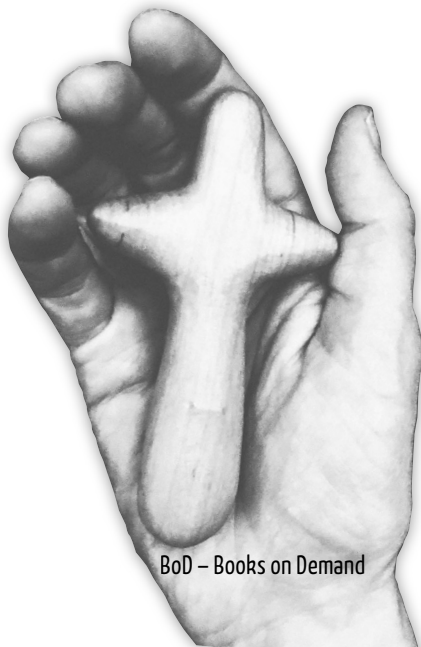
BoD

Isä meidänkin

Ani Iivanainen

ISÄ MEIDÄNKIN

Sateenkaari-ihmisten kohtaama hengellinen väkivalta

BoD – Books on Demand

© 2021 Ani Iivanainen

2. uudistettu painos

Kannen kuva ja layout: Ani Iivanainen, AnnArt

Kirjan layout ja taitto: Ani Iivanainen, AnnArt

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-5091-9

Enää en pelkää. Nyt elän.

Olen lapsesta 40-vuotiaaksi asti elänyt ristipaineessa oman sisäisen minäkuvani ja ulkoapäin tulevan uskonnollisen sekä yhteiskunnallisen normituksen välillä. Paine on ollut haavoittavaa ja ahdistavaa. Se on myös hidastanut kaapista ulostuloani. En ole voinut elää omana itsenäni, sillä se ei olisi ollut minulle turvallista eikä oikeastaan edes mahdollista. Minulla ei ole ollut lupa olla se, joka olen.

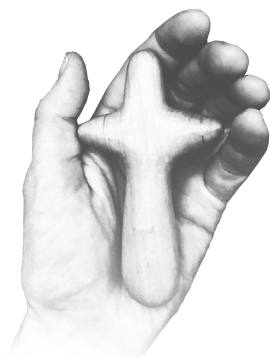
Itselläni kesti melkein 30-vuotiaaksi asti ymmärtää, miten yleistä sateenkaari-ihmisyyttä on ja, että en ole yksin.

Isä meidänkin -kirjaan olen koonnut omien kokemuksieni lisäksi yhdeksän entisen tai nykyisen kristityn sateenkaari-ihmisen polut ja selviytymiskeinot hengellisen väkivallan kahleista vapauteen. Kirjasta löytyy myös tutkimuksellista ja teoreettista tietoa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä sekä syistä, miksi sateenkaari-ihmiset ovat kautta aikojen olleet syrjitty ihmisryhmä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä.

Isä meidänkin uudistettu painos syntyi, koska kirjan sisältöön on tullut tärkeää päivitettyä tietoa. Kirjan ilmestyttyä sain myös tiedon, että oma nimenmuutosprosessini oli mennyt läpi. Kirjani on ehtinyt herättää paljon kiinnostusta, mistä olen syvästi kiitollinen. Siksi koen erityisen merkityksellisenä julkaista uudistetun painoksen.

Kirjan nimi Isä meidänkin syntyi lapsuudesta tutun rukouksen pohjalta. Rukouksen, jota itsekin olen rukoillut useita kertoja ja tuntenut, että se ei sovi minulle. Kirkko on opettanut minulle, että juuri tuolla rukouksella voi vapautua mm. ”homoseksuaalisuuden synnistä”. Nykyisin rukous on minulle rakas. Koen sen nyt inklusiivisena. Se sisältää kaikki meidät. Isä meidän.

ESIPUHE

Isä meidänkin on syntynyt ammatillisesta tarpeesta kirjoittaa siitä, mitä on elää kristittynä sateenkaari-ihmisenä suomalaisessa yhteiskunnassa ja luterilaisessa seurakunnassa. Kirja peilaa aihepiiriä historiasta nykypäivään. Se on käsikirjamainen ja kertomuksellinen teos, jossa olen pyrkinyt kuvaamaan sekä tutkimustiedon että haastatteluilla keräämieni kokemusten avulla sitä, millaista on ollut ja on elää kristittynä sateenkaari-ihmisenä. Käsittelen asiaa myös oma-kohtaisen kokemukseni kautta. Kirja ei pyri olemaan tyhjentävä tai täydellinen kuva aiheesta, vaan opas hengellisen väkivallan taustatekijöihin sekä siihen, miten siitä voi selvitä ja miten syrjiviin rakenteisiin voi vaikuttaa.

Tein vuonna 2001 yhdessä opiskelukaverini kanssa opinnäytetyön aiheesta Diakoniaopiskelijoiden suhtautuminen homoseksuaalisuuteen. Tämän kirjan ilmestyessä sen valmistumisesta on kulunut 20

vuotta aikaa. Paljon on tällä välin ehtinyt tapahtua muutosta kirkon sisällä. Kirkko tässä kirjassa tarkoittaa nimenomaan evankelis-luterilaista kirkkoa. Seurakunnissa on muun muassa lisätty osallisuutta edistäviä toimintamuotoja kuten sateenkaarimessuja. Myös asenneilmapiiri on muuttunut avoimemmaksi. Opinnäytetyötä tehdessämme rekisteröityä parisuhdetta koskeva lakiehdotus oli eduskunnan käsittelyssä, ja se aiheutti tunnepitoista keskustelua puolesta ja vastaan niin valtamedioissa kuin kirkon sisälläkin. Tällä hetkellä käydään polarisoitunutta keskustelua siitä, voiko samaa sukupuolta olevia vihkiä kirkossa. Eduskunnassa lakialoite tasa-arvoisesta avioliitosta meni läpi vuonna 2017. Sen jälkeen samaa sukupuolta olevat parit ovat voineet mennä naimisiin maistraatissa ja aiempi rekisteröity parisuhde on voitu hake-
muksesta muuttaa avioliitoksi.

Kirkossa samaa sukupuolta olevien välinen avioliitto ei virallisesti ole mahdollista, mutta ns. sateenkaaripapit -internetsivustolla löytyy useita kymmeniä pappeja, jotka omalla nimellään ovat ilmoittaneet vihkivänsä myös samaa sukupuolta olevia pareja. He toimivat näin huomautusmenettelyn uhalla edistääkseen oikeutta tasa-arvoiseen avioliittoon kirkossa. Riippuen siitä, missä päin Suomea nämä papit ovat työskennelleet, ovat seuraamukset olleet vaihtelevia.

Tätä kirjoittaessani pieni ”diakonian eli lähimmäisen rakkauden aktivisti” minussa iloitsee jokaisesta tapahtuneesta vihkimisestä. Maailmaa muutetaan teko ja sana kerrallaan avoimemmaksi, rakkaudellisemmaksi ja toivorikkaammaksi. Ajattelen, että Jeesus itse oli oman aikansa suuri rakkauden aktivisti. Uskon, että Hän olisi eturivissä ajamassa yhdenvertaisia oikeuksia myös kirkon piirissä. Jeesus ei kääntänyt pois ketään, joka tuli hänen luokseen aidosti omana itsenään ja rakkauden sanomaa toivoen.

Haluan kiittää erityisesti **vaimoani Jennaa**. Olet kannustanut minua jatkamaan kirjoittamista niinä hetkinä, kun pelko on ottanut valan ja olet tukenut minua rakkaudellasi koko projektini ajan. Kiitos, että olet uskonut minuun ja kirjan tarpeellisuuteen. Lisäksi olen syvästi kiitollinen sinulle **Juha Kilpiä**, että olet kulkenut useita vuosia yhteistä matkaa vierelläni ystävänä ja sateenkaariasioiden rautaisena ammattilaisena. Kanssasi olen voinut peilata erityisesti kysymyksiä, jotka liittyvät kirjoittamiseen, ammatillisuuteen ja tärkeimpänä, maailman inhimillisemmäksi paikaksi tekemiseen. Sydämellinen kiitos myös sinulle **Mari Mattsson** kannustamisesta, teologisista keskusteluista ja taustatuestasi. Olet lempeällä ja laaja-alaisella ymmärrykselläsi ollut esikuvani siinä, miten seurakuntatyötä voi tehdä yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Lämmin kiitos **Olli Stålström** kaikesta merkityksellisestä ja kannustavasta tuestasi kirjaprojektilleni. Olet huikea pioneeri sateenkaari-ihmisten oikeuksien vaikuttamiskentällä.

Kiitos **Malkus ry** ja **Uskontojen uhrien tuki ry** kirjan aiheeseen uskomisesta ja julkaisuprosessissa kannustamisesta. Erityiskiitos sinulle **Eeva-Liisa Oksanen** tekstini ensiversion kielen huoltamisesta. Mahdolliset kirjaan jääneet virheet otan täysin omalle kontolleni.

⋮ "Niin pysyvät nämä kolme: usko, toivo, rakkaus.
⋮
⋮ Mutta suurin niistä on rakkaus."
⋮
⋮ 1.Kor. 13:13

Valoa ja iloa,

Ani

Kuka?

Ani Iivanainen

- ♥ sosionomi-diakoni
- ♥ kriisityöntekijä
- ♥ auktorisoitu seksuaalineuvoja
- ♥ Espoon tuomiokirkkoseurakunnan diakoniatyöntekijä, sateenkaarityöryhmän jäsen ja sateenkaariyhteyshenkilö
- ♥ AnnArt-nimisen yrityksen omistaja

Pyrin edistämään sateenkaari-ihmisten oikeuksia ja nostamaan esiin epäkohtia, joihin tulee puuttua. Työtapojani ovat olleet mm. koulutus-työ, sateenkaariasioiden esillä pitäminen somessa, valokuvanäyttely **Rakastan Sinua** Kallion seurakunnan Alppilan kirkossa ja **Sinusta Minuksi -näyttely**, joka oli osa Helsinki Pride 2019 ohjelmistoa. Vuonna 2020 ilmestyi **dokumenttielokuvani Sinusta Minuksi**, joka pohjautuu valokuvanäyttelyn ihmisten kokemuksellisiin haastatteluihin.

Nykyisessä virassani Espoon tuomiokirkkoseurakunnassa pyrin avoimella ja dialogisella vuorovaikutuksella edistämään sateenkaari-ihmisten kuuluvuuden tunnetta seurakunnassa. Toimin myös aktiivisena sateenkaarityöryhmän jäsenenä. Olen mukana työryhmässä, joka järjestää ja suunnittelee sateenkaarikoulutuksia seurakunnan työntekijöille.

PS. Tämän kirjan alussa on avattu käsiteltävien teemojen teoriaa. Jos haluat siirtyä suoraan aiheeseen paneutuvaan tekstiin, voit hypätä teorian yli ja aloittaa sivulta 33.

SISÄLLYS:

ESIPUHE	7
---------------	---

KIRJAN KÄSITTEET JA TEORIAPOHJA	15
---------------------------------------	----

Hengellinen väkivalta.....	15
Sukupuolen kokemus eli sukupuoli-identiteetti	16
Transsukupuolisuus	16
Muunsukupuolisuus	17
Minäkuva/minuus	17
Seksuaalinen suuntautuminen	17
Seksuaalivähemmistöt	18
Sensitiivinen opetus ja ohjaaminen	18
Kirkko ja kirkon virallinen kanta	19
Uskonnon ja Raamatun vaikutus sateenkaari-ihmisiin liittyvään päätöksentekoon	19
Seksuaalisuus, parisuhde ja avioliitto kristillisestä näkökulmasta	20
Synti.....	22
Homoseksuaalisuus historiassa	22

Länsimainen suhtautuminen lähihistoriassa homoseksuaalisuuteen (sekä yleisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin).....	24
Ennakkoluulot ja stereotypiat suomalaisessa historiassa ..	26
Homoseksuaalisuus ja seksuaalivähemmistöt tämän päivän Suomessa	26
Trans- ja muunsukupuolisten oikeudet tämän päivän Suomessa	27
Sateenkaari-ihminen tai sateenkaareva	28
Ulostulo	29
Vähemmistöstressi.....	29
Sateenkaari-ihmisiä koskevat lakimuutokset Suomessa ...	30

JUMALAN KUVA?39

ULKOPUOLELLE JÄÄMISEN PELKO 51

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt enemmistön keskellä osana suomalaista yhteiskuntaa	51
Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen määrä Suomessa	53
Asenneilmaston muutos ja siihen vaikuttavat tekijät.....	55
Ulkopuolelle jäämisen pelon vaikutukset.....	58

MAAILMA AVARTUU 69

Myöhäisheräneenä heteronormien labyrintissa	69
Suomalaisten asenteet seksuaalivähemmistöihin 2000-luvulla	75
Ikä asenne-erojen muuttujana	75
Sukupuoli asenne-erojen muuttujana.....	75

Asuinpaikka asenne-erojen muuttujana	76
Koulutus asenne-erojen muuttujana	76
Uskonnollisuus asenne-erojen muuttujana.....	76
Homoseksuaalien kirkon työntekijöiden kokemukset työelämässä ..	77
Diakoniaopiskelijoiden suhtautuminen homoseksuaalisuuteen	
2000-luvun alussa	78
Oma polkuni yläasteelta diakoniaopintoihin.....	81
ISO LAIVA KÄÄNTYY HITAASTI	93
Kaapista ulostuloon vaikuttavia asioita	93
Seurakunnan työntekijänä ulostuloon vaikuttavia tekijöitä	96
Tärkeät esikuvat.....	100
Vähemmistöstressi arjessa.....	103
RAKKAUS VOITTAÄ VIHAN – AINA	115
Rakkauden teologiasta	117
Parisuhteiden ja perheiden moninaisuus tulisi olla uusi	
yhteiskunnallinen normi	122
HENGELLINEN VÄKIVALTA JA HÄPEÄ	137
Hengellinen väkivalta ilmiönä	137
Häpeä lisää vähemmistöstressiä ja ulkopuolisuuden tunnetta.....	141
Häpeän tunnistaminen	143
Häpeän poistaminen	145
Kirkon traditio häpeän ja hengellisen väkivallan näkökulmasta	147
Eheyttäminen ja syyllistäminen.....	150

KUTSUTTUNA KIRKON TYÖSSÄ 161

Työpaikan ja seurakuntalaisten tuen merkitys161

Ammatillisen identiteetin vaikutus..... 163

SEURAKUNTIEN TEKEMÄ SATEENKAARITYÖ..... 177

MITEN OSOITTAU TUKEA SATEENKAARI-IHMISILLE? 183

Liittolaisuus 184

Kunnioittava keskustelu ja mentalisaatio työvälineenä 186

Kunnioittava keskustelu 187

Mentalisaatio..... 188

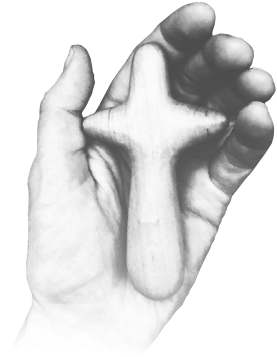
LOPPUSANAT 199

Lähdeluettelo..... 201

Lähdeluettelo viitenumeroittain 206

KIRJAN KÄSITTEET JA TEORIAPOHJA

HENGELLINEN VÄKIVALTA

Hengellinen väkivalta on henkistä väkivaltaa, johon liittyy uskonnollinen ulottuvuus ja merkitys. Sen ilmenemismuotoja ovat muun muassa pelottelu, käännäyttäminen, syyllistäminen, eristäminen ja kontrollointi. Hengellisen väkivallan käyttäjän perimmäisenä tarkoituksena on nujertaa toisen ihmisen elämäncatsomus, elämäntapa tai mielipide, koska väkivallan tekijä uskoo sen olevan toiselle ihmiselle tämän parhaaksi. Tyypillistä on se, että ”tarkoitetaan” hyvää, eikä siksi välitetä siitä, miten se vaikuttaa toiseen ihmiseen. Tekijän varmuus omien motiivien hyvydestä sokeuttaa: ”tarkoitus pyhittää keinot”.

Terve uskonnollisuus tukee ihmisen hyvinvointia ja antaa elämäniloa. Epäterve uskonnollisuus saattaa aiheuttaa henkisiä traumoja ja mielenterveysongelmia, koska uskonnolla on yhteys ihmisen syvimpiin arvoihin ja identiteetin muodostumiseen.

Hengellistä väkivaltaa voi ilmetä kaikissa uskonnollisissa yhteisöissä eli niin vanhoissa uskonnoissa, perinteisten kirkkokuntien sisällä kuin uusissa uskonnollisissa liikkeissäkin. Riski joutua hengellisen väkivallan uhriksi on yleensä suurempi esimerkiksi fundamentalistisissa suuntauksissa, joissa on usein voimakas karismaattinen johtaja. Hengellinen väkivalta voi olla osa uskonnollisen liikkeen toimintakulttuuria, tai se voi ilmetä yksittäistapauksina. Hengellistä väkivaltaa voi olla myös perheissä.¹²

SUKUPUOLEN KOKEMUS ELI SUKUPUOLI-IDENTITEETTI

Ihmisen kokemus omasta sukupuolesta tai sukupuolettomuudesta, mikä voi olla ristiriidassa hänen ulkoisten ominaisuuksiensa kanssa.³⁴

- **Geneettinen sukupuoli** = kromosomien osoittama sukupuoli.
- **Somaattinen eli biologinen sukupuoli** = sukuelinten ilmaiseva sukupuoli.
- **Sosiaalinen sukupuoli** = kulttuuriseen kontekstiin sidottu sukupuoli, mm. tyttöinä/poikana olemisen ”oppiminen”.
- **Sukupuoli-identiteetti** = psyykkinen sukupuoli, yksilön oma käsitys omasta sukupuolestaan.

TRANSSUKUPUOLISUUS

Transsukupuolisen ihmisen sukupuoli-identiteetti ei vastaa hänen syntymässä määritettyä sukupuoltaan. Transsukupuolisen identiteetti voi olla mies, nainen, transsukupuolinen tai jotain muuta. Hänen sisäinen psykologinen käsityksensä sukupuolesta eroaa väestörekiste-

ISÄ MEIDÄNKIN on syntynyt ammatillisesta tarpeesta kirjoittaa siitä, mitä on elää kristittynä (ev.lut.) sateenkaari-ihmisenä suomalaisessa yhteiskunnassa ja seurakunnassa. Kirja peilaa aihepiiriä historiasta nykypäivään. Asiaa käsitellään myös moninaisten kokemustarinoiden kautta.

Kirja ei pyri olemaan tyhjentävä tai täydellinen kuva aiheesta vaan opas hengellisen väkivallan taustatekijöihin sekä siihen, miten siitä voi selvitä ja miten syrjiviin rakenteisiin voi vaikuttaa. Kirjassa kuvataan myös seurakunnissa tehtävää sateenkaarityötä ja annetaan työkaluja sensitiiviseen kohtaamiseen.

Isä meidänkin -kirja ei ole hengellinen teos vaan ammatillinen käsikirja, joka on kirjoitettu kaikille kohtaamistyötä tekeville asiakkaiden hengellisen väkivallan kokemusten ymmärtämisen tueksi.

Kirja soveltuu myös hengellistä väkivaltaa kokeneille tiedon ja vertaistuen lähteenä sekä oman kokemuksen käsittelyn avuksi.

Lisäksi se sopii ihan kaikille aihepiiristä kiinnostuneille.

9 789528 050919